

Дмитро ВАЩУК

**КУЛЬТУРНИЙ ШЛЯХ
ҐЕДИМІНОВИЧІВ:
МАТЕРІАЛЬНА СПАДЩИНА
ЛИТВИ XIV–XVI СТ.
НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ**

Dmytro Vashchuk

**THE CULTURAL ROAD
OF THE GEDIMINIDS:
THE MATERIAL HERITAGE OF LITHUANIA
OF THE 14th–16th CENTURIES
ON THE TERRITORY OF UKRAINE**

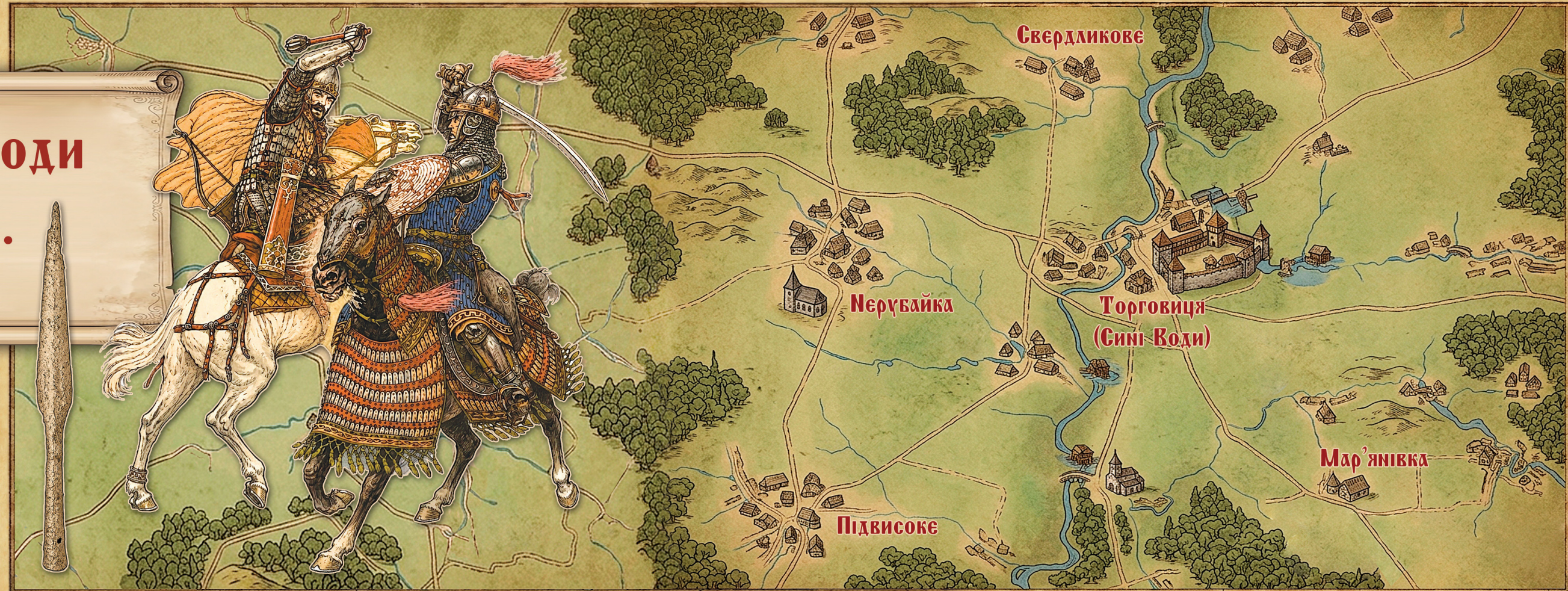
**АНАЛІТИЧНИЙ КАТАЛОГ
ANALYTICAL CATALOGUE**

УКФ

**УКРАЇНСЬКИЙ
КУЛЬТУРНИЙ
ФОНД**

Сині Води 1362 р.

Міністерство освіти і науки України
Національна академія наук України
Інститут історії України

Ministry of Education and Science of Ukraine
National Academy of Sciences of Ukraine
Institute of History of Ukraine

..... Дмитро Ващук

КУЛЬТУРНИЙ ШЛЯХ ҐЕДИМІНОВИЧІВ:

МАТЕРІАЛЬНА СПАДЩИНА
ЛИТВИ XIV–XVI ст.
НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

АНАЛІТИЧНИЙ КАТАЛОГ
ANALYTICAL CATALOGUE

..... Dmytro Vashchuk

**THE CULTURAL ROAD OF THE GEDIMINIDS:
THE MATERIAL HERITAGE OF LITHUANIA
OF THE 14th–16th CENTURIES
ON THE TERRITORY OF UKRAINE**

.....

Кам'янець-Подільський, 2026

Kamianets-Podilskyi, 2026

У виданні використано матеріали фондів та експозицій із таких музеїв:

- Центральноукраїнський обласний краєзнавчий музей, м. Кропивницький (ЦУОКМ)
- Археологічний музей імені Нінелі Бокій ЦДУ імені Володимира Винниченка (АМНБ)
- Новоархангельський краєзнавчий музей (НКМ)
- Державний історико-культурний заповідник «Межибіж» (ДІКЗМ)
- Державний архів Хмельницької області (ДАХО)
- Національний історико-архітектурний заповідник «Кам'янець» (НІАЗК)
- Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник (К-ПДІМЗ)
- Кременецький краєзнавчий музей (ККМ)
- Державний історико-культурний заповідник м. Острога (ДІКЗО)
- Краєзнавчий музей м. Острога (КМО)
- Музей книги та друкарства м. Острога (МКДО)
- Державний історико-культурний заповідник м. Дубно (ДІКЗД)
- Волинський краєзнавчий музей, м. Луцьк (ВКМ)
- Державний історико-культурний заповідник в м. Луцьку (ДІКЗЛ)
- Володимирський краєзнавчий музей імені Омеляна Дверницького (ВКМОД)
- Мукачівський історичний музей (МІМ)

Історія Литви та України протягом століть формувалася у тісній взаємодії, залишивши глибокий слід у культурній спадщині наших народів. Особливе місце в ній посідає доба Гедиміновичів, коли українські землі були важливою частиною Великого князівства Литовського. Саме тоді розвивалися міста, зводилися замки й храми, процвітали ремесла та торгівля, а взаємодія різних традицій і культур сприяла формуванню унікального історичного середовища.

Матеріальна спадщина цієї епохи є особливо цінним свідченням нашого минулого. Архітектурні пам'ятки, археологічні знахідки, предмети озброєння, ювелірного мистецтва, нумізматики та повсякденного життя дозволяють краще зрозуміти історичні процеси, що відбувалися на українських землях у XIV–XVI століттях. Вони нагадують нам, що історія складається не лише з визначних подій і постатей, а й із праці багатьох поколінь, які творили міста, розвивали культуру та залишили по собі спадщину, що й сьогодні є невід'ємною частиною європейського культурного надбання.

Ця книга запрошує читача здійснити подорож українськими містами, відкриваючи багатство матеріальної спадщини литовської доби. Кожен нарис і кожна ілюстрація розповідають про спільний історико-культурний простір, що поєднував наші народи. Це є важливим свідченням глибокої належності українських земель до європейського історичного та культурного простору. Історія України, як і її матеріальна та культурна спадщина, демонструють багатовікові зв'язки з європейськими народами, спільні традиції. У час, коли питання охорони культурної спадщини набуває особливого значення, надзвичайно важливо, щоб пам'ятки минулого не лише зберігалися, а й ставали предметом широкого суспільного зацікавлення. Дослідження й популяризація історико-культурної спадщини зміцнюють взаєморозуміння між народами та нагадують про цінності, що об'єднують нас у спільному європейському просторі.

Переконана, що видання стане цінним внеском у популяризацію історії Литви й України, зацікавить науковців, музейних працівників, студентів і всіх, хто прагне глибше пізнати наше спільне минуле. Збереження та осмислення культурної спадщини є важливою передумовою взаєморозуміння, поваги й розвитку добросусідських відносин між нашими державами.

Інга СТАНІТЕ-ТОЛОЧКЕНЕ

Надзвичайний і Повноважний Посол Литовської Республіки в Україні

The history of Lithuania and Ukraine has, over the centuries, been shaped through close interaction, leaving a deep imprint on the cultural heritage of our two peoples. A special place within it belongs to the era of the Gediminids, when the Ukrainian lands formed an important part of the Grand Duchy of Lithuania. It was during this time that towns developed, castles and churches were built, crafts and trade flourished, and the interaction of different traditions and cultures contributed to the formation of a unique historical environment.

The material heritage of this era is a particularly valuable testimony to our past. Architectural monuments, archaeological finds, weaponry, jewellery, numismatics, and everyday objects allow us to gain a deeper understanding of the historical processes that took place on Ukrainian lands in the 14th–16th centuries. They remind us that history consists not

only of major events and prominent figures, but also of the labour of many generations who built towns, developed culture, and left behind a heritage that remains, to this day, an integral part of the European cultural legacy.

This book invites the reader to embark on a journey through Ukrainian towns, uncovering the richness of the material heritage of the Lithuanian era. Each essay and each illustration speaks of a shared historical and cultural space that united our two peoples. This is an important testament to the profound belonging of the Ukrainian lands to the European historical and cultural space. The history of Ukraine, as well as its material and cultural heritage, demonstrates centuries-old ties with European peoples and shared traditions. At a time when the protection of cultural heritage is gaining particular significance, it is exceptionally important that monuments of the past not only be preserved, but also become an object of broad public interest. The study and popularization of historical and cultural heritage strengthen mutual understanding between our peoples and remind us of the values that unite us within a shared European space.

I am convinced that this publication will make a valuable contribution to the popularization of the history of Lithuania and Ukraine, and will be of interest to scholars, museum professionals, students, and all who wish to gain a deeper understanding of our shared past. The preservation and understanding of cultural heritage is an important precondition for mutual understanding, respect, and the development of good-neighbourly relations between our states.

Inga STANYTĖ-TOŁOČKIENĖ

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Lithuania to Ukraine

The publication draws on materials from the collections and exhibitions of the following museums:

- Central Ukrainian Regional Museum of Local Lore, Kropyvnytskyi (CURMLL)
- Ninel Bokii Archaeological Museum of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (NBAM)
- Novoarkhanhelsk Museum of Local Lore (NMLL)
- Museum State Historical and Cultural Reserve «Mezhybizh» (MSHCRM)
- State Archives of Khmelnytskyi Region (SAKR)
- Museum National Historical and Architectural Reserve «Kamianets» (MNHAR)
- Kamianets-Podilskyi State Historical Museum-Reserve (K-PSHMR)
- Kremenets Museum of Local Lore (KMLL)
- State Historical and Cultural Reserve of Ostroh Town (SHCROT)
- Ethnography and History Museum of Ostroh Town (EHMOT)
- Museum of Books and Printing of Ostroh Town (MBPOT)
- Museum State Historical and Cultural Reserve of Dubno (MSHCRD)
- Volyn Local Lore Museum, Lutsk (VLLM)
- State Historical and Cultural Reserve of Lutsk Town (SHCRLT)
- Volodymyr Museum of Local Lore named after Omelian Dvornytskyi (VMLLOD)
- Mukachevo Historical Museum (MHM)

1 СИНІ ВОДИ 1362 р.

«Тієї ж осені Ольгерд Синю Воду та Білобережжя повоював». Це коротке повідомлення за 1362 р., вміщене в Рогозькому літописці, не дає спокою історикам уже близько двохсот років. З одного боку, не викликає заперечень результат події: терени Великого Поділля перейшли під політичний контроль Великого князівства Литовського, а представниками правлячої династії Гедиміновичів стали племінники Ольгерда – князі Коріатовичі. З іншого боку, дослідники намагаються дати відповідь на дуже непросте питання: де саме відбулася знаменита Синьоводська битва й чи було це класичне пізносередньовічне бойове зіткнення? Ситуація ускладнена надзвичайною скупістю писемних джерел, зокрема відсутністю дотичних відомостей в центральній та західноєвропейських хроніках. Загалом науковці дискусії можемо звести до таких висновків: 1) зіткнення між військами Ольгерда і трьох татарських «князьків» Кутлубаха, Качибєя та Димейтера відбулося; 2) натомість стосовно географічної прив'язки події думки розходяться: або це р. Синюха – біля сучасного с. Торговиця на Кіровоградщині, або ж р. Снивода – на межі історичних Київщини, Волині й Поділля. Щодо останньої версії, то свого часу як гіпотетичну її запропонував М. Грушевський, а нині відстоює М. Дорош (зауважимо, що без серйозних аргументів). Водночас історичні напрацювання Б. Черкаса, археологічні дослідження ординського міста Торговиці (саме про нього згадував у XVI ст. польський хроніст М. Стрийковський), проведені І. Козир, а також наш аналіз опрацьованих матеріалів підтверджують перший варіант локалізації.

В експозиції Археологічного музею ім. Нінєль Бокій (Центральноукраїнський державний університет ім. Володимира Винниченка, м. Кропивницький) зберігаються

предмети озброєння, зокрема різноманітні наконечники, як із Торговиці, так і навколишніх сіл. Не менш цікаві артефакти XIV ст. в експозиції Новоархангельського краєзнавчого музею: бойова широколеза сокира (з підписом «Бойова сокира литовського командира»), наконечник списа (аналогічний був знайдений на місці Донського побоїща 1380 р.), фрагмент шаблі, пластини від пластинчастого панцира та оздоблення сагайдака, наконечники лучних стріл, арбалетний болт тощо. Серед предметів матеріальної культури у зібраннях Центральноукраїнського обласного краєзнавчого музею вирізняються частина кольчуги та XIV–XVI ст., стремена XIV–XV ст.

Зважаючи на проведену локалізацію виявлених предметів озброєння, є всі підстави вважати місцем Синьоводської битви саме околиці сучасного с. Торговиця. Чи була це класична польова битва – питання й надалі залишається відкритим.

Бойова широколеза сокира XIV ст. Берег р. Синюхи (HKM)
Battle wide-bladed axe, 14th century. Bank of the Syniukha River (NMLL)

Панцирні пластини XIV ст., м. Новоархангельськ (HKM)
Lamellar armor, 14th century, Novoarkhanhelsk (NMLL)

Фрагмент шаблі XIV ст., м. Новоархангельськ (HKM)
Fragment of a saber of the 14th century, Novoarkhanhelsk (NMLL)

Наконечники стріл XIV ст. (AMHB):

1 – с. Мар'янівка,
2 – с. Торговиця,
3 – с. Нерубайка,
4 – с. Підвисоке та
5 – арбалетний болт XIV ст., с. Підвисоке

Arrowheads 14th century (NBAM):

1 – village of Marianivka,
2 – village of Torhovytsia,
3 – village of Nerubaika,
4 – village of Pidvysoke,
and 5 – crossbow bolt (14th century), village of Pidvysoke

Фрагменти оздоблення сагайдака, м. Новоархангельськ, XIV ст. (HKM)
Fragments of quiver ornamentation, Novoarkhanhelsk, 14th century (NMLL)

1 SYNI VODY 1362

Наконечники
XIV ст. (HKM):
1 – списа
(с. Свердликове)
2 – стріл (Ново-
архангельщина)
Tips 14th century
(NMLL):
1 – spearhead
(Sverdlykove village)
2 – arrowheads
(Novoarkhanhelsk
region)

«That same autumn, Algirdas made war upon Blue Waters and Biloberezhzhia.» This brief entry 1362 in the Rogozhsky Chronicle has troubled historians for nearly two hundred years. On the one hand, the outcome of the event is not in dispute: the lands of Great Podillia came under the political control of the Grand Duchy of Lithuania, and the princes Koriatovych, nephews of Algirdas, became the representatives of the ruling Gediminid dynasty there. On the other hand, researchers continue to seek an answer to a far more difficult question: where exactly the famous Battle of Syni Vody (Battle of Blue Waters) took place, and whether it was a battle in the classical sense of the late medieval period. The situation is complicated by the extreme scarcity of written sources, in particular the absence of any related information in Central and Western European chronicles. Broadly speaking, the scholarly debate can be reduced to the following conclusions: 1) a clash did occur between the

Автор на правому березі р. Синюха (с. Торговиця)
Author on the right bank of the Syniukha River
(village of Torhovytsia)

forces of Algirdas and three Tatar «princelings» – Kutlubakh, Kachybei, and Dymeiter; 2) opinions diverge, however, regarding the geographical location of the event: either the Syniukha River, near the present-day village of Torhovytsia in Kirovohrad region, or the Snyvoda River, on the border of the historical Kyiv, Volyn, and Podillia lands. As for the latter version, it was once proposed as a hypothesis by M. Hrushevskyi and is now championed by M. Dorosh (though, it should be noted, without serious argumentation). At the same time, the historical work of B. Cherkas, the archaeological research on the Golden Horde town of Torhovytsia (mentioned in the 16th century by the Polish chronicler M. Strykowski) carried out by I. Kozyr, together with our own analysis of the processed materials, support the first version of the location.

The collection of the Ninel Bokii Archaeological Museum (Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University in Kropyvnytskyi) holds weaponry, including a variety of arrowheads and spearheads from both Torhovytsia and

Частина кольчуги
XIV–XVI ст.
Part of a mail shirt
14th–16th centuries

Сокири
XIV–XVI ст.
Axes,
14th–16th
centuries

Стремена,
XIV–XV ст.
Stirrups,
14th–15th centuries

Експонати ЦУОКМ. Exhibits CURMLL

the surrounding villages. Equally interesting are the 14th-century artefacts in the collection of the Novoarkhanhelsk Local History Museum: a battle-axe (labelled «Battle-axe of a Lithuanian commander»), a spearhead (analogous to one found at the site of the 1380 Battle of Kulikovo), a sabre, elements of lamellar armour and quiver decoration, arrowheads, a crossbow bolt, and other items. Among the objects of material culture in the collections of the Central Ukrainian Regional Museum of Local History, a fragment of chainmail and battle-axes of the 14th–16th centuries, along with stirrups of the 14th–15th centuries, stand out.

Given the established location of the recovered weaponry, there is every reason to consider the vicinity of the present-day village of Torhovytsia as the site of the Battle of Syni Vody (Battle of Blue Waters). Whether it was a classical open-field battle remains, however, an open question.

МЕДЖИБІЖ

Арбалетні болти
XIV-XV ст.
Crossbow bolts,
14th-15th century

Історія міста розпочинається з літописних згадок XII–XIII ст., коли за тодішню Межибізьку волость змагалися галицькі та чернігівські князі. Свою містичну назву – «Межибоже» («межи богами») – поселення отримало від розташування в місці злиття річок Південний Буг (тоді Бог) і Бужок (у давні часи Божок). Під литовську зверхність Меджибіж потрапив у середині XIV ст., коли як частина Подільської землі належав князям Коріатовичам.

Місто було засноване на перетині торгових шляхів – Чорного й Кучманського, а тому часто ставало об'єктом нападів ворогів. Це визначило його виняткову роль в оборонній системі Поділля, а також спонукало будувати потужні укріплення, які збереглися до наших днів. Власне Межибізький замок зведено на місці, утвореному злиттям річок Південний Буг і Бужок. Він нагадує неправильної форми довгастий трикутник з орієнтованою на захід основою.

У 1430 р. по смерті великого князя литовського Вітовта, поляки, скориставшись політичними негараздами в Литві, приєднали Меджибіж із Хмільником та околицями до Польського королівства, зіславшись на акт Кревської унії 1385 р. Відтоді Меджибіж став королівським містом. У 1540 р. його разом із навколишніми селами передано у володіння Миколаєві Сенявському – цій родині поселення належатиме близько 200 років. У 1593 р. Адам Єронім Сенявський надав місту маґдебурзьке право. Останніми власниками Меджибожа стали представники роду Гедиміновичів князі Чарторийські. У 1831 р. за участь у польському Листопадовому повстанні російська влада конфіскувала їхні маєтності, запровадивши в Меджибожі осередок військового постю (саме тому замок і зберігся до наших днів).

Бутероль XIV–XV ст.
Chape, 14th–15th centuries

Пряжка XIV–XV ст.
Buckle, 14th–15th centuries

Застібка
на пряжку XIV–XV ст.
Buckle closure,
14th–15th centuries

Острога зірчаста XIV–XV ст.
Star-rowel spur,
14th–15th centuries

Фрагменти горщиків XIV–XV ст.
Pottery fragments, 14th–15th centuries

*Із директором ДІКЗМ
Олегом Погорільцем
With Oleh Pohorilets,
Director of the MSHCRM*

У фондах Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» зберігається чимало свідчень матеріальної культури, пов'язаних із литовським періодом історії. Серед цінних експонатів монети – подільський півгрошик князя Костянтина Коріатовича 1380-х рр., а також денарії Владислава Ягайла. Варті уваги деталі озброєння (бутеролі XIV–XV ст., арбалетні болти XIV ст.) та військового спорядження (зірчасті остроги XIV–XV ст.), елементи одягу (пряжки XIV–XV ст.), керамічні вироби (фрагменти горщиків й кахлів XIV–XV ст.), прикраси (персні другої половини XIV – початку XV ст.) та ін.

*Фрагменти кахлів XV ст.
Tile fragments, 15th century*

*Подільський півгріш
Костянтина Коріатовича, 1380 р.
Podolian half-groschen
of Kostiantyn Koriatovych, 1380*

MEDZHYBIZH

The town's history begins with chronicle references from the 12th – 13th centuries, when the Halych and Chernihiv princes contended for the then Mezhybizh volost. The settlement received its evocative name – «Mezhybozhe» («between the gods») – from its location at the confluence of the Southern Buh River (then called Boh) and the Buzhok River (then called Bozhok). Medzhybizh came under Lithuanian suzerainty in the mid-14th century, when, as part of the Podillia land, it belonged to the Koriatovych princes.

The town was founded at the intersection of the Black and Kuchman trade routes, which made it a frequent target of enemy attacks. This determined its exceptional role in the defensive system of Podillia and prompted the construction of powerful fortifications that survive to this day. Medzhybizh Castle itself was built on the headland formed by the confluence of the Southern Buh and Buzhok rivers. It resembles an irregular elongated triangle with its base oriented to the west.

In 1430, following the death of the Grand Duke of Lithuania Vytautas, the Poles exploited the political turmoil in Lithuania to annex Medzhybizh, together with Khmilnyk

Денарії Владислава Ягайла
Denarii of Władysław Jagiełło

Персні 2 пол. XIV – поч. XV ст.
Rings, second half of the 14th – early 15th century

and its environs, to the Kingdom of Poland, invoking the 1385 Act of the Union of Krewo. From that time Medzhybizh became a royal town. In 1540 it was granted, along with the surrounding villages, to Mikołaj Sieniawski, whose family would hold the settlement for approximately 200 years. In 1593 Adam Hieronim Sieniawski granted the town Magdeburg rights. The last owners of Medzhybizh were members of the Gediminid house, the Czartoryski princes. In 1831, for their part in the Polish November Uprising, the Russian authorities confiscated their estates and established a military garrison at Medzhybizh – which is precisely why the castle has survived to the present day.

The holdings of the «Mezhybizh» State Historical-Cultural Reserve include numerous items of material culture associated with the Lithuanian period. Notable exhibits include coins – a Podillia half-groschen of Prince Kostiantyn Koriatovych from the 1380s, as well as denarii of Władysław Jagiełło. Also of interest are pieces of weaponry (14th–15th-century scabbard chapes, 14th-century crossbow bolts) and military equipment (14th–15th-century rowel spurs), items of clothing (14th–15th-century buckles), ceramic items (14th–15th-century pots and stove tiles), and jewellery (rings from the second half of the 14th to the early 15th century), among others.

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ

Згідно з археологічними знахідками місто виникло на рубежі XII–XIII ст. Після переможної битви великого князя литовського Ольгерда з татарами на Синіх Водах 1362 р. управління Кам'янцем перейшло до князів Коріатовичів. Саме за їхнього володарювання місто, завдяки вигідному стратегічному розташуванню, стрімко розвивалося. За ініціативою правителів було зведено оборонні укріплення (мури, башти), облаштовано підземні комунікації. Так закладалася основа майбутньої потужної фортеці. У замку розміщувалися військові, адміністративні, господарські, культові споруди. Дотримуючись західноєвропейських традицій, Юрій та Олександр Коріатовичі 7 січня 1374 р. надали Кам'янцєві право на місце самоуправління.

Копія грамоти Олександра та Юрія Коріатовичів, 7 січня 1374 р. (ДАХО)
Copy of the charter of Aleksandr and Yurii Koriatovich, January 7, 1374 (SAKR)

За правління Олександра Коріатовича місто перетворилося на важливий адміністративний центр Подільського князівства. Політику цього князя, спрямовану на розбудову поселення та околиць, продовжили його брати Костянтин і Федір. Прагнучи економічної самостійності, вони започаткували карбування місцевої монети, так званого подільського півгрошика. Володарювання Коріатовичів на Поділлі та в Кам'янці припинилося в останній третині 1394 р.

Денарії Владислава Ягайла (К-ПДІМЗ)
Denarii of Władysław Jagiełło (K-PSHMR)

Фрагмент гроша Владислава Ягайла (К-ПДІМЗ)
Fragment of money of Władysław Jagiełło (K-PSHMR)

Динар Казимира Ягеллончика (1446–1492) (НІАЗК)
Dinar of Casimir Jagiellończyk (1446–1492) (MNHR)

Remains of
a wattle-and-daub
dwelling from the
second half
of the 14th century
(12 Piatnytska St.,
Kamianets-
Podilskyi). 2017
excavations

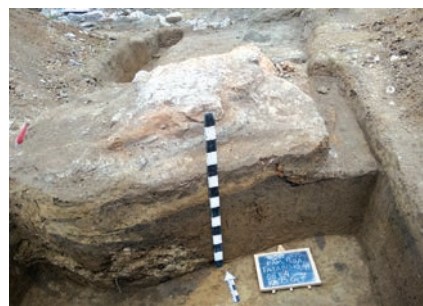
Залишки
валькованого
житла другої
половини XIV ст.
(вул. П'ятницька, 12,
м. Кам'янець-
Подільський).
Розкопки 2017 р.

Залишки житла
2 пол. XIV ст.
(с.Татариски)
Remains
of a dwelling
from the second half
of the 14th century
(village of Tatarsky)

Розкопки
залишків житла
2 пол. XIV ст.,
вул. Зарванська, 7/1.
Фото І. Старенького
(2016 р.)
Excavation of the
remains of a dwelling
from the second half
of the 14th century,
7/1 Zarvanska Street.
Photo by I. Starenkyi
(2016)

Розкопки гончарного
горна, вул. Троїцька 4а
(Фото І. Старенького
(2016 р.)
Excavation of a pottery
kiln, 4a Troitska Street
(Photo by I. Starenkyi,
2016)

Розкопки
гончарного горна
вул. Татарська, 17/1,
Фото І. Старенького
(2018 р.)
Excavation
of a pottery kiln
at 17/1 Tatarska Street.
Photo by I. Starenkyi
(2018)

Арбалетний болт,
наконечники списів,
XIV–XVI ст.
Crossbow bolt, spearheads,
14th–16th centuries

Наконечник
стріли
XIV–XV ст.
Arrowhead
14th–15th
centuries

Підкова
XIV ст.
Horseshoe,
14th century

Острога зірчаста та острога готична,
2 пол. XIV – 1 пол. XVI ст.
Star-rowel spur and Gothic spur,
second half of the 14th –
first half of the 16th century

Застібка для гаманця
та накладка. XIV–XV ст.
Purse clasp, overlay.
14th–15th centuries

Шпилька
бронзова
XIV ст.
Bronze pin
14th century

Частина
макітри XIV–XVI ст.
Fragment of
a *makitra* (large
earthenware bowl),
14th–16th centuries

Архітектурна деталь
палацу Неміри в Бакоті,
кін. XIV – поч. XV ст.
Architectural detail of the Nemyra Palace in
Bakota, late 14th – early 15th century

Експонати К-ПДІМЗ. Exhibits K-PSHMR

В результаті походу короля Владислава Ягайла західну частину краю було приєднано до Польського королівства. Східна ж залишилася підвладною великому князеві Вітовту. Федір Коріатович вирушив на Закарпаття, де отримав у володіння Мукачево. В першій декаді XV ст. Кам'янець декілька разів переходив то до Польщі, то до Литви. І лише 1411 р. місто повернулося під контроль Вітовта аж до його смерті 27 жовтня 1430 р. Подільські пани Теодор, Михайло й Мужило Бучацькі, Грицько (Ян) Кирдієвич, Ян Крушин із Галова та кам'янецький єпископ виступили на боці Владислава Ягайла. Вони виманили з фортеці литовського воєводу Довгерда, заарештували його та оволоділи містом. Цим самим було відкрито шлях до остаточного захоплення поляками Західного Поділля. Восени 1433 р. війська литовського воєводи Федора Несвизького розгромили під Кам'янцем польські сили, староста Теодор Бучацький потрапив у полон. Однак втримати місто литовці так і не змогли – наступного року воно перейшло під польську владу, ставши центром Подільського воєводства.

Згідно досліджень М. Петрова, планування та забудова Кам'янця відбувалися відповідно до європейських традицій, враховуючи при цьому особливості

місцевого рельєфу. Археологічні дослідження П. Нечитайла, І. Старенького, П. Болтанюка, В. Мегея, Л. Виногородської за останні два десятиліття дають нам уявлення про розмаїття матеріальної спадщини. Так, житла були декількох типів: вальковані (з глиняних вальків) і каркасно-стовпові (при будівництві в материкову породу вкопувалися вертикальні стовпи діаметром 25–30 см, які зовні обшивалися дошками, а потім обмащувалися глиною). У центральній частині міста діяла велика гончарна майстерня, котра в 1420–1430-х рр. могла забезпечувати своїми виробами щонайменше західну частину Поділля. Під час археологічних розшуків у Кам'янці віднайдено предмети побуту й оздоблення, будівельні матеріали, озброєння, монети, металеві та кістяні вироби, прикраси тощо. Більша частина знахідок зберігається у фондах Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець» та Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника (зокрема в останньому є друковані видання надзвичайно цінної пам'ятки писемного права – Литовського статуту 1588 р.).

1

Статут 1588 р.
Видання 1694 р. (1)
та 1744 р. (2),
м. Вільно (К-ПДІМЗ)
Statute of 1588
Editions of 1694 (1)
and 1744 (2), Vilnius
(K-PSHMR)

2

Залишки каркасно-стовпового
житла (вул. Татарська, 17/1,
м. Кам'янець-Подільський).
Розкопки 2018 р.
Remains of a post-frame dwelling
(17/1 Tatarska St., Kamianets-
Podilskyi). 2018 excavations

KAMIANETS- PODILSKYI

According to archaeological finds, the town arose at the turn of the 12th–13th centuries. After the victorious battle of the Grand Duke of Lithuania Algirdas against the Tatars at Battle of Syni Vody (Battle of Blue Waters) in 1362, control of Kamianets passed to the Koriatovych princes. It was under their rule that the town, owing to its favourable strategic position, developed rapidly. On the initiative of these rulers, defensive fortifications (walls, towers) were built, and underground communications were established, laying the foundation for the powerful fortress to come. The castle housed military, administrative, economic, and cult buildings. Following Western European traditions, Yurii and Oleksandr Koriatovych granted Kamianets the right to local self-government on 7 January 1374.

Under the rule of Oleksandr Koriatovych, the town became an important administrative centre of the Podillia principality. His brothers Kostiantyn and Fedir continued his policy of developing the settlement and its environs. In their pursuit of economic independence, they initiated the minting of a local

coin, the so-called Podillia half-groschen. Koriatovych rule over Podillia and Kamianets ended in the last third of 1394. Following the campaign of King Władysław Jagiełło, the western part of the region was annexed to the Kingdom of Poland, while the eastern part remained under the authority of Grand Duke Vytautas. Fedir Koriatovych moved on to Transcarpathia, where he received Mukachevo as his domain. During the first decade of the 15th century, Kamianets passed back and forth several times between Poland and Lithuania. Only in 1411 did the town return under Vytautas's control, remaining so until his death on 27 October 1430. The Podillia lords Teodor, Mykhailo, and Muzhylo Buchatskyi, Hrytsko (Jan) Kyrdyievych, Jan Kruszyn of Gałów, and the bishop of Kamianets sided with Władysław Jagiełło. They lured the Lithuanian voivode Dovherd out of the fortress, arrested him, and seized the town. This opened the way for the Poles' final conquest of Western Podolia. In the autumn of 1433 the forces of the Lithuanian voivode Fedir Nesvyzkyi routed the Polish troops near Kamianets, and the starosta Teodor Buchatskyi was taken prisoner. The Lithuanians were nevertheless unable to hold the town – the following year it passed under Polish rule, becoming the centre of the Podillia Voivodeship.

According to the research of M. Petrov, the layout and development of Kamianets followed European traditions while taking the features of the local terrain into account. Archaeological research conducted over the past two decades by P. Nechytailo, I. Starenkyi, P. Boltaniuk, V. Mehei, and L. Vynohrodska gives us a picture of the diversity of the material heritage. Dwellings were of several types: wattle-and-daub (made of clay rolls) and post-frame construction (in which vertical posts 25–30 cm in diameter were sunk into the natural ground, then clad

*Литовський півгріш
Сигізмунда II Августа 1557 р.
та 1565 р. (HIA3K)
Lithuanian half-groschen
of Sigismund II Augustus 1557
and 1565 (MNHAR)*

externally with boards and coated with clay). A large pottery workshop operated in the central part of the town, which in the 1420s – 1430s could supply its wares to at least the western part of Podillia. Archaeological excavations in Kamianets have uncovered household and decorative items, building materials, weaponry, coins, metal and bone artefacts, jewellery, and more. Most of the finds are held in the collections of the “Kamianets” National Historical-Architectural Reserve and the Kamianets-Podilskyi State Historical Museum-Reserve (the latter also holds printed copies of an exceptionally valuable monument of written law – the Lithuanian Statute of 1588).

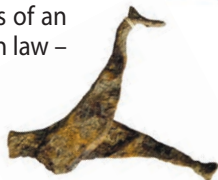
Фрагмент ножа XIV-XVI ст.
Knife fragment, 14th–16th centuries

Наконечник стріли XIV ст.
Arrowhead, 14th century

Амулет
з ікла кабана
XV–XVII ст.
Boar tusk amulet
15th–17th centuries

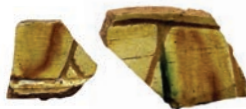
Фрагмент
ножиць XIV-XVI ст.
Fragment of scissors,
14th–16th centuries

Кістяна накладка XIII–XV ст.
Bone plaque, 13th–15th centuries

Ігрова шашка
XIV–XV ст.
Game piece
(checker),
14th–15th centuries

Фрагменти посуду XIII–XVI ст.
Pottery fragments, 13th–16th centuries

Гребінець XIII–XV ст.
Comb, 13th–15th centuries

Частина пічної
кахлі XV–XVI ст.
Fragment of a stove tile,
15th–16th centuries

Металевий виріб XIV ст.
Metal object, 14th century

Ключ залізний
2 пол. XIII – 1 пол. XV ст.
Iron key, 2nd half of the 13th –
1st half of the 15th century

Пряжка сер. XV ст.
Buckle, mid-15th century

Експонати НІАЗК
Exhibits MNHAR

КРЕМЕНЕЦЬ

Уперше населений пункт під такою назвою згадано під 1227 р. як місто, яке не змогли захопити війська угорського короля Андраша II, адже цьому завадили потужні фортифікації на Замковій горі. Місце їх зведення було обране не випадково – звідси відкривається вид на околиці, що дозволяло захисникам завчасно виявляти ворога. На початку 1241 р. Кременець вистояв перед військом монгольського хана Батия. Проте в 1259 р. волинський князь Василько Романович був змушений зруйнувати замкові укріплення. Ймовірно, будівництво мурованих оборонних

споруд започаткував польський король Казимир III, під владу якого Кременець перейшов за договорами 1366 р., або угорський монарх Людовик Анжуйський. Завершили ж справу представники династії Гедиміновичів, після того, як зусиллями Любарта в 1382 р. повернули собі цей важливий опорний пункт. Саме у Кременецькій фортеці за наказом великого князя литовського Вітовта в 1409–1418 рр. було ув'язнено Свидригайла Ольгердовича. Він же в 1438 р. надасть місту маґдебурзьке право.

Остаточно зовнішній вигляд замку, з додатковими гарнізонними будівлями, сформувався впродовж 1529–1556 рр., коли Кременець належав спочатку віленському біскупові Янушу, а відтак – дружині короля Сигізмунда I Старого Боні Сфорці Арагонській. Саме з її ім'ям пов'язана сучасна назва Замкової гори – гора Бони. Згідно з описом 1545 р., замок був кам'яний, мав два підйомні мости, три башти та приміщення для залоги. Озброєння становило 29 армат і 2 мортири. Станом на 1563 р. у Кременці нараховувалося 737 будинків. Місто володіло правом посередницької торгівлі, тут функціонували 70 крамниць. Сьогодні від величної колись цитаделі залишилися самі руїни...

Матеріальну культуру XIV–XVI ст. репрезентовано у фондах та експозиціях Кременецького краєзнавчого музею. Серед предметів озброєння: бойова сокира XVI ст., арбалетні болти XIII–XIV ст., наконечники стріл XV–XVII ст., шип до булави XIV–XVII ст.; з амуніції вершника – остроги XVI ст. Є також речі щоденного вжитку: кістяний гребінь, руків'я ножа, ключ до навісного замка, взуттєва підківка XV–XVII ст. тощо. Досить цікаві пічні кахлі XIV – першої половини XVI ст. Неабияку цінність становить півгірш великого князя литовського Александра Ягеллончика 1501–1506 рр.

Окрім руїн замку і предметів матеріальної культури про литовські часи нагадують два кладовища: єврейське та українське. В межах останнього у XVI ст. знаходилася церква Св. Параскеви П'ятниці, поряд з якою й ховали небіжчиків. До нашого часу збереглося декілька могил із кам'яними хрестами XVI-XVII ст.

Український цвинтар кінця XIV – 1 половини XVII ст.
Ukrainian cemetery dating from the late 14th
to the first half of the 17th century

На єврейському кладовищі. At the Jewish cemetery

KREMENETS

The settlement of Kremenets is first mentioned in 1227 as a town that the forces of the Hungarian king András II were unable to capture, thwarted by the powerful fortifications on Castle Hill. The site chosen for these fortifications was no accident, since it commanded a view of the surrounding area, allowing the defenders to spot the enemy in advance. In early 1241 Kremenets withstood the army of the Mongol khan Batu. In 1259, however, the Volynian prince Vasylo Romanovych was forced to demolish the castle's fortifications. The construction of stone defensive structures was probably begun either by the Polish king Casimir III, under whose authority Kremenets passed by the treaties of 1366, or by the Hungarian ruler Louis of Anjou. The work was completed by representatives of the Gediminid dynasty, after Liubartas regained this important stronghold in 1382. It was in Kremenets Castle that, on the orders of the Grand Duke of Lithuania Vytautas, Švitrigaila Algirdaitis was imprisoned from 1409 to 1418. In 1438, he granted the town Magdeburg rights.

The final external appearance of the castle, together with additional garrison buildings, took shape during 1529–1556, when Kremenets belonged first to the Vilnius bishop Janusz, and subsequently to Bona Sforza of Aragon, wife of King Sigismund I the Old. It is her name that is preserved in the present-day name of Castle Hill – Bona's Hill. According to a 1545 inventory, the castle was built of stone, had two drawbridges, three towers, and quarters for the garrison. Its

armament comprised 29 cannon and 2 mortars. As of 1563 Kremenets numbered 737 houses. The town held the right of intermediary trade, and 70 shops operated there. Today, only ruins remain of what was once a magnificent citadel...

The material culture of the 14th–16th centuries is represented in the holdings and exhibitions of the Kremenets Museum of Local History. Among the weaponry are a 16th-century battle-axe, 13th–14th-century crossbow bolts, 15th–17th-century arrowheads, and a 14th–17th-century mace-head spike; rider's equipment includes 16th-century spurs. There are also everyday items: a bone comb, a knife handle, a padlock key, and a 15th–17th-century shoe heel-plate, among others. Of considerable interest are the stove tiles of the 14th to the first half of the 16th century. A half-groschen of Grand Duke of Lithuania Alexander Jagiellończyk, dated 1501–1506, is of particular value.

Besides the castle ruins and the artefacts of material culture, two cemeteries – Jewish and Ukrainian – also recall the Lithuanian period. Within the latter, the Church of St Paraskeva Piatnytsia stood in the 16th century, and burials were made beside it. Several graves with stone crosses of the 16th – 17th centuries have survived to the present day.

*Півгриш
Олександра
Ягеллончика
1501–1506 рр.*

*Half-groschen
of Alexander
Jagiellon
(1501–1506)*

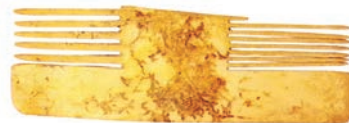

Острога XVI ст.
Ostroh, 16th century

Ключ навісного замка XV–XVII ст.
Padlock key, 15th–17th centuries

Кістяний гребінь XV–XVI ст.
Bone comb, 15th–16th century

Підкова взуттєва
XV–XVII ст.
Shoe horseshoe,
15th–17th centuries

1

2

Кахлі XIV (1) та XVI (2) ст.
Tiles from the 14th (1) and 16th (2) centuries

5 ОСТРОГ

Археологічні знахідки свідчать, що люди на території сучасного Острога жили ще у IV–III тис. до н. е. У VIII–IX ст. тут існувало слов'янське поселення, а в XI ст. сформувався уфортифікований град. Перша писемна згадка про Острог як місто Волинської землі відноситься до 1100 р., коли за рішенням Витичівського з'їзду його було віддано онукові

Ярослава Мудрого князеві Давидові Ігорьовичу. До середини XIV ст. періодично перебувало у складі удільного Дорогобузького князівства. З початком правління на Волині Любарта Гедиміновича на декілька століть перейшло в підпорядкування Великого князівства Литовського. Найбільшого розвитку та піднесення Острог досяг після того, як ним заволоділа родина Острозьких. Першим удільним князем став Данило, який був васалом Любарта. Син Данила, Федір, у 1396 р. отримав підтвердну грамоту на володіння Острогом від великого князя литовського Вітовта. Надалі саме він, допомагаючи чеським гуситам, воював проти європейських хрестоносців у другій чверті XV ст. Останні роки провів у Києво-Печерському монастирі, а пізніше був канонізований.

Із кінця XIV ст. розпочалася активна розбудова Острога, в тому числі оборонних споруд. Перша згадка про замок датується 1386 р. Зусиллями Данила зведено донжон – Муровану башту на Замковій горі. До середини XV ст. навколо міста формуються потужні кам'яні укріплення, оточені ровом і земляним валом. Саме тоді з'явилася Нова (Кругла) башта. Близько 1450 р. Василь Острозький завершив будівництво Богоявленського собору, який у першій третині XVI ст. перебував його онук – князь Костянтин Іванович. Він, будучи православного віросповідання, став першим гетьманом Великого князівства Литовського, успішно воював проти московитів та розгромив їх в Оршанській битві 1514 р.

Упродовж XVI ст. Острог був одним із найбагатших міст Волині й головним культурним осередком. У 1585 р. отримав маґдебурзьке право. На 1552 р. тут нараховувалося 120 будинків. На зламі XVI–XVII століть кількість мешканців сягнула 6 тис.

*Керамічний і
скляний посуд
XIV–XVII ст.
(КМО)*

*Ceramic
and glassware
14th–17th centuries
(ЕНМОТ)*

Ступа для пороху
XVI ст.
Mortar for gunpowder,
16th century

Наконечники списів XVI ст.
Spearheads, 16th century

Щит-
тарджет XVI ст.
Target shield,
16th century

Мортира XVI ст.
Mortar, 16th century

Гарматні ядра XV–XVI ст.
Cannonballs, 15th–16th century

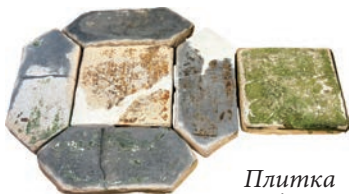
Експонати КМО.
Exhibits ЕНМОТ

Окрім архітектурних пам'яток, в острозьких музеях є чимало експонатів, належних до періоду XIV–XVI ст. У фондах й експозиціях Державного історико-культурного заповідника м. Острога зберігаються зброя і предмети озброєння XVI ст. (мортира та ступа для пороху, фрагмент кольчуги, наконечники списів, щит-тарджет), XV–XVI ст. (гарматні кулі), а також керамічні вироби (посуд XIV–XVI ст.), скляні вироби XVI ст., прикраси (персні XVI ст.), речі повсякденного вжитку (острога XIV–XV ст., підковки для взуття, точило, товарна пломба XVI ст., шила XV–XVI ст.). Цінними є фрагменти оздоблення Успенського собору та пічні кахлі XVI ст. Варта уваги й нумізматична колекція: литовські гроші, півгроші, денарії різних років. Відзначимо й оригінальні ікони XVI ст. невідомих майстрів.

Кахля XVI ст.
Stove tile, 16th century

Плитка
на підлогу
з Успенського собору XVI ст.
Floor tile from the Dormition
Cathedral, 16th century

Кахля із гербом Погоня XVI ст.
Stove tile with the Pahonia coat
of arms, 16th century

Фрагмент декору
Острозького замку XVI ст.
Decorative fragment of Ostroh
Castle, 16th century

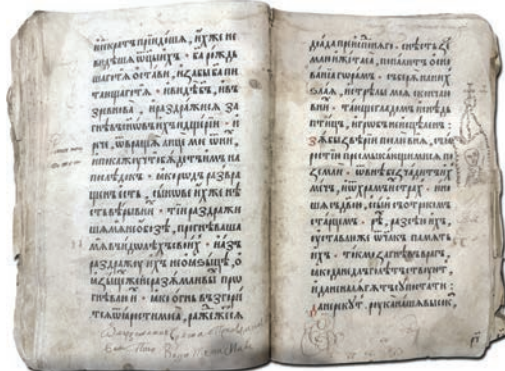

Точило XVI ст.
Sharpener, 16th century

Персні XVI ст.
Rings, 16th century

У Музеї книги та друкарства є досить цінні експонати. Зокрема «Апостол», виданий у м. Вільно 1595 р. та Псалтир, надрукований там само у друкарні Мамоничів 1576 р. (майстер Петро Мстиславець).

Апостол.
Вільно.
1595 р.
(МКДО)
The
«Apostol»
book.
Vilnius.
1595
(МВРОТ)

Псалтир.
Друкарня
Мамоничів.
1576 р.
Друкар Петро
Мстиславець
(МКДО)

Psalter.
Mamonich
Press.
1576.
Printer Petro
Mstyslavets
(МВРОТ)

ОСТРОГ

5 OSTROH

Archaeological finds show that people already lived in the territory of present-day Ostroh in the 4th – 3rd millennia BC. A Slavic settlement existed here in the 8th – 9th centuries, and a fortified town (grad) took shape in the 11th century. The first written mention of Ostroh as a town of the Volynian land dates to 1100, when, by decision of the Vytychiv Congress, it was given to Davyd Ihorovych, grandson of Yaroslav the Wise. Until the mid-14th century it periodically belonged to the appanage Principality of Dorohobuzh. With the start of the rule of Liubartas Gediminaitis in Volyn, it passed for several centuries under the authority of the Grand Duchy of Lithuania. Ostroh reached its greatest development and prosperity after it was acquired by the Ostrozkyi family. The first appanage prince was Danylo, a vassal of Liubartas. Danylo's son, Fedir, received a confirmation charter for Ostroh from the Grand Duke of Lithuania Vytautas in 1396. He subsequently fought against European crusaders in the second quarter of the 15th century, aiding the Czech Hussites. He spent his final years at the Kyiv Monastery of the Caves and was later canonised.

From the end of the 14th century, the active development of Ostroh began, including its defensive structures. The first mention of the castle dates to 1386. Through Danylo's efforts a donjon – the Murovana (Masonry) Tower – was built on Castle Hill. By the mid-15th century, powerful stone fortifications surrounded by a moat and earthen rampart had formed around the town. It was then that the Nova (New) (Kruhla / Round) Tower appeared. Around 1450 Vasyl Ostrozkyi

Ікони XVI ст. Невідомий майстер (ДІКЗО)
Icons, 16th century. Unknown master (SHCROT)

completed the construction of the Epiphany Cathedral, which his grandson, Prince Kostiantyn Ivanovych, rebuilt in the first third of the 16th century. Kostiantyn Ivanovych, an Orthodox believer, became the first hetman of the Grand Duchy of Lithuania and fought successfully against the Muscovites, defeating them at the Battle of Orsha in 1514.

Throughout the 16th century Ostroh was one of the wealthiest towns of Volyn and its principal cultural centre. It received Magdeburg rights in 1585. As of 1552 it numbered 120 houses. At the turn of the 16th–17th centuries the population reached 6,000.

Besides architectural monuments, the museums of Ostroh hold numerous exhibits from the 14th–16th centuries. The holdings and exhibitions of the Ostroh State Historical-Cultural Reserve include weapons and weapon parts of the 16th century (a mortar and a powder mortar-bowl, a chainmail

fragment, spearheads, a target shield) and of the 15th–16th centuries (cannonballs), as well as ceramic ware (14th–16th-century pottery), 16th-century glassware, jewellery (16th-century rings), and everyday items (a 14th–15th-century spur, shoe heel-plates, a whetstone, a 16th-century merchant's seal, and 15th–16th-century awls). Fragments of the decoration of the Dormition Cathedral and 16th-century stove tiles are also valuable. The numismatic collection likewise deserves attention: Lithuanian groschen, half-groschen, and denarii from various years. Original 16th-century icons by unknown masters should also be noted.

The Museum of the Book and Printing holds several valuable exhibits, notably an Apostol printed in Vilnius in 1595 and a Psalter printed at the same location by the Mamonych printing house in 1576 (by the master printer Petro Mstyslavets).

Литовський ґріш 1547 р.
Lithuanian groschen of 1547

Литовський півґріш 1551 р.
Lithuanian half-groschen of 1551

Монети ДІК30 Coins SHCROT

Литовський
ґріш 1566 р.
Lithuanian
groschen of 1566

Литовський півґріш 1509 р.
Lithuanian half-groschen of 1509

Литовський півґріш
Олександра Ягеллончика
Lithuanian half-groschen
of Alexander Jagiellon

Денарій 1567 р.
Denarius of 1567

6 ДУБНО

Місцевість, де виникне місто, люди освоїли ще в палеолітичний період. Безперервність проживання ранньослов'янських племен тут простежується від V й до X ст. На її основі в долині середньої течії р. Іква сформувалися історичні райони. В X ст. виникло племінне городище, яке пізніше перетвориться на осередок влади київських князів.

Перша письмова згадка про Дубно (в літописі Дубен) датується 1100 р. Історичну тяглість існування міста підтверджують і пізніші відомості. Дубно не згадується серед

Герб Острозьких на вежі замку.
Coat of arms of the Ostrogi family on the castle tower

міст, які король Владислав Ягайло в 1386 р. підтвердив у власності князя Федора Острозького. Однак згадка про нього й округ Іванин (нині с. Івання) дозволяє припускати, що Дубно як село округи також належало Острозьким. Перше писемне свідчення про Дубенський замок зафіксовано під 1492 р. Його будівничим вірогідно став гетьман Костянтин Іванович Острозький. 6 червня 1498 р. великий князь литовський Александр Ягеллончик дозволив звести місто на міському праві: «...село Дубно з права сільського на міське право переводимо... цим іменем завжди називалося, [дозволяємо] зводити будівлі й розбудовувати, і на вільність усіляких людей». У кінці XV ст. під час війни Польщі й Великого князівства Литовського з Молдавією й Туреччиною мешканці Дубна витримали облогу турецько-татарського війська. Про це засвідчив місцевий житель на ім'я Бут, який повідомив про напад на місто. Не зумівши здобути твердиню, далі на Польщу пішли 8000 турків під проводом кілійського, білгородського й добрицького воеводи Каїка. На Волині залишилися 6000 турків і 1000 татар. Метою походу, на думку Бута, було захоплення полонених. Фортеця тоді зазнала значних руйнувань, проте вже 1507 р. Костянтин Острозький повністю її відновив.

Литовська печатка
XVI ст.
Lithuanian seal
of the 16th century

Денарій Вітовта
Denarius of Vytautas

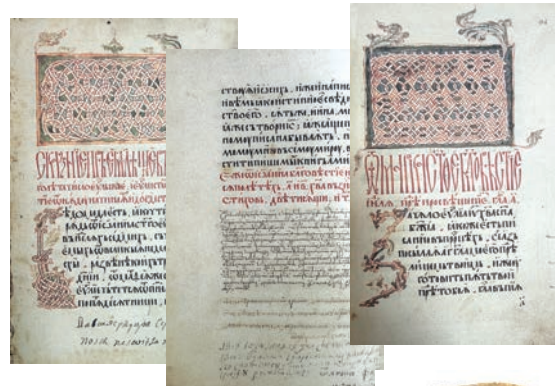

Литовський
півгріш 1562 р.
Lithuanian
half-groschen of 1562

Того ж року великий князь литовський Сигізмунд I Старий на прохання князя підтвердив місту магдебурзьке право. Століттям пізніше Януш Острозький оновить твердиню, перетворивши її на фортецю бастионного типу.

В експозиції та фондах Державного історико-культурного заповідника м. Дубно зберігається чимало предметів матеріальної культури, пов'язаних із литовською добою. Серед озброєння відзначимо гармати XV–XVI ст., кольчугу XV–XVII ст., кулі та наконечники стріл XVI ст. Варті уваги прикраси й аксесуари XVI ст. – зашпика для гаманця, пряжка для ремня, перстень, шкіряна рукавиця, керамічна фляга. У складі нумізматичних експонатів – денарій Вітовта та литовський півгріш 1562 р. Із предметів домашнього вжитку XVI ст. цікаві замки і ключі. Зі сфрагістичних артефактів у музеї є неатрибутована литовська печатка XVI ст. на червоному сургучі.

Окрему експозицію складають матеріали з розкопок Спасо-Преображенського монастиря: дзвін 1572 р., кахлі XV–XVI ст. та хрестик XVI ст. Із писемних пам'яток відзначимо Дубенське Євангеліє, яке ієромонах Арсеній переписав у 1552 або 1562 рр. у Чеснохрестському монастирі.

Сторінки
з Дубенського Євангелія
XVI ст. Факсиміле

Pages from the Dubno Gospel
16th century. Facsimile

Дзвін 1572 р.
Bell of 1572

Хрестик
XVI ст.
Small cross,
16th century

Кажли XV
та XVI ст.
Tiles, 15th and
16th centuries

6 DUBNO

The area where the town would later arise was settled by people as early as the Palaeolithic period. Continuous habitation by early Slavic tribes can be traced here from the 5th to the 10th century. On this basis, historical districts formed in the middle reaches of the Ikva River valley. A tribal hillfort arose in the 10th century, which would later become a centre of authority for the Kyivan princes.

The first written mention of Dubno (recorded in the chronicles as Duben) dates to 1100. Later evidence confirms the continuous historical existence of the town. Dubno is not listed among the towns that King Władysław Jagiełło confirmed in 1386 as the property of Prince Fedir Ostrozkyi; however, a mention of it together with the Ivanyin district (now the village of Ivannia) suggests that Dubno, as a village of that district, likewise belonged to the Ostrozkyi family. The first written mention of Dubno Castle is recorded under 1492; its builder was probably Hetman Kostiantyn Ivanovych Ostrozkyi. On 6 June 1498 the Grand Duke of Lithuania Alexander Jagiellończyk authorised the town's establishment under municipal law: «...we transfer the village of Dubno from rural law to municipal law... it has always borne this name, [we permit] the erection and development of buildings, and freedom for people of all kinds.» At the end of the 15th century, during the war of Poland and the Grand Duchy of Lithuania against Moldavia and the Ottomans, the inhabitants of Dubno withstood a siege by a Turkish-Tatar army. This was attested by a local resident named But, who reported the attack on the town. Having failed to take the stronghold, 8,000 Turks under the command of the voivode of Kiliia, Bilhorod, and Dobrytsia, Kaik, moved on toward Poland, while 6,000 Turks and 1,000 Tatars remained in Volyn. According to But, the aim of the campaign was to seize captives. The fortress suffered considerable damage at that time, but by 1507 Kostiantyn Ostrozkyi had fully restored it. In the same year, the Grand Duke of Lithuania Sigismund I the Old, at the prince's request, confirmed the town's Magdeburg rights. A century later Janusz Ostrozkyi renovated the stronghold, transforming it into a bastioned fortress.

Замок
і ключ XVI ст.
Lock and key
of the 16th century

Перстень
XVI ст.
Ring, 16th
century

1

2

4

3

Наконечники
стріл (1), фляга (2),
шкіряна рукавиця (3),
кулі (4) XVI ст.
Arrowheads (1),
flask (2), leather
glove (3), bullets (4),
16th century

Кольчуга XV–XVII ст.
Chainmail, 15th–17th centuries

Гаківниця
на двоколісному лафеті XVI ст.
Hook gun on a two-wheeled
carriage, 16th century

Гармата замкова XV–XVI ст.
Castle cannon, 15th–16th century

The exhibitions and holdings of the Dubno State Historical-Cultural Reserve preserve numerous items of material culture associated with the Lithuanian period. Among the weaponry are 15th–16th-century cannon, 15th–17th-century chainmail, and 16th-century bullets and arrowheads. Also of interest are 16th-century jewellery and accessories – a purse clasp, a belt buckle, a ring, a leather glove, and a ceramic flask. The numismatic exhibits include a denarius of Vytautas and a Lithuanian half-groschen of 1562. Among the 16th-century household items, a padlock and key are of interest. The museum's sphragistic artefacts include an unattributed 16th-century Lithuanian seal on red sealing wax.

A separate exhibition presents material from the excavations of the Transfiguration Monastery: a bell of 1572, 15th–16th-century tiles, and a 16th-century cross pendant. Among the written monuments, the Dubno Gospel deserves mention, copied by the hieromonk Arsenii in either 1552 or 1562 at the Monastery of the Holy Cross.

7 ЛУЦЬК

Поширення влади литовської династії Гедиміновичів на українські терени розпочалося з Волині. Першим цей шлях торував Любарт, син Гедиміна, одружившись із представницею роду волинських Романовичів. Після отруєння Болеслава Тройденовича – Юрія II, Любарт повів відчайдушну боротьбу за свою державу проти зазіхань польського короля Казимира III, угорського монарха Людовика Анжуйського та мазовецьких князів. Останньому законному правителю Руського королівства вдалося зберегти владу лише у Волинському князівстві.

Експонати ВКМ. Exhibits VLLM

Мечі XIV –
поч. XVI ст.
Swords,
14th – early 16th
century

Наконечник списа
XIII–XVII ст.
Spearhead,
13th–17th centuries

Кам'яні ядра XIV–XV ст.
Stone cannonballs, 14th–15th centuries

Любарт Гедимінович, як великий князь Русі, розпочав зведення в Луцьку мурованих цегляних фортифікацій, насамперед Верхнього й Окольного замків, що підвищувало рівень безпеки міста. Зокрема у Верхньому існувала збудована у другій половині XII ст. церква Св. Івана Богослова. Чи не найбільше змін вона зазнала у другій половині XIV ст. – переоблаштовано підлогу, збільшено престол, в окремих частинах покращено фресковий розпис. Також за Любарта було зведено княжий палац.

За часів правління Вітовта Луцьк й надалі продовжував зберігати статус. Цегляне будівництво поступово поширювалося на середмістя. З найбільш вразливого південного боку виростили нові мури, поблизу яких оселялися вірмени, караїми, юдеї. Саме в Луцьку 1429 р. відбувся з'їзд європейських монархів.

По смерті Вітовта у жовтні 1430 р. правителем Великого князівства Литовського став Свидригайло Ольгердович, котрий повів боротьбу з Польським королівством за збереження суверенітету держави. Події червня – серпня 1431 р. ввійшли в історію як Луцька війна. Польське військо, не зумівши захопити місто, відступило.

Попри ряд поразок, Свидригайло зумів зберегти свою владу у Волинському князівстві, фактично в кордонах часів Любарта. Луцьк став його постійною резиденцією аж до самої смерті 10 лютого 1452 р. Статус адміністративного центру Волинської землі у складі Великого князівства Литовського Луцьк зберігав до 1569 р.

Свідчень матеріальної культури, пов'язаної з Великим князівством Литовським, у Луцьку досить багато. Причому мова не лише про архітектуру (головним чином Замок

Литовський півгріш
Олександра Ягеллончика
*Lithuanian half-groschen
of Alexander Jagiellon*

Монетниця XVI–XVII ст.
Coin vessel, 16th–17th centuries

Денарій Сигізмунда II
Августа 1569 р.
*Denarius of Sigismund II
Augustus, 1569*

Литовський півгріш
Сигізмунда II Августа 1551 р.
*Lithuanian half-groschen
of Sigismund II Augustus, 1551*

Фрагменти
кахлі
із луцьким
кликуном
XVI ст.

Tile fragments
depicting
a Lutsk town
crier, 16th century

Прикраса
XIII–XV ст.
Срібло
*Decoration 13th–15th
century. Silver*

Замки
та ключі
XV–XVI ст.
*Locks and
keys, 15th–16th
centuries*

Експонати ВКМ. Exhibits VLLM

Камін XIV ст. за часів Любарта
A 14th-century fireplace
from the time of Liubartas

Камін XV ст. за часів Свидригайла
15th-century fireplace
from the time of Svitrigaila

Фрагмент фреска
церкви Іоанна
Богослова XV ст.
часів Свидригайла
A fragment of a fresco
from the Church of
St. John the Theologian
(15th century, from
the time of Svitrigaila)

Плитки підлоги
XIV та XVI ст.
церкви Іоанна
Богослова
14th- and 16th-century
floor tiles from
the Church of John
the Theologian

Експонати ДІКЗЛ. Exhibits SHCRLT

Любарта), а й про інші речі. У фондах та експозиціях Державного історико-культурного заповідника в м. Луцьку зберігаються різноманітні кахлі XIV–XV ст., черепиця з княжого палацу 1545 р., оригінальна цеглина XV ст., прикраси та предмети побуту XVI ст., озброєння XII–XVI ст. Не менш цікаві експонати Волинського краєзнавчого музею. Ними свідками Луцької війни виступають мечі XIV – початку XVI ст. та кам'яні ядра. Серед нумізматичних знахідок відзначимо денарії Вітовта й Сигізмунда II Августа 1559 р., литовські півгроші Александра Ягеллончика та Сигізмунда II Августа 1551 р. Доповнює колекцію монетника XVI–XVII ст. Із предметів щоденного вжитку є замки та ключі XV–XVI ст. Рідкісний експонат – уламок кахлі XVI ст. із зображенням

*Луцький псалтир 1374 р. Факсимільне видання
Lutsk Psalter (1374). Facsimile edition*

луцького кликуна та частиною напису. Вирізняється також срібна прикраса XIII–XV ст. із візерунковим орнаментом. Окремо зауважимо про три персні з особистої колекції відомого луцького історика та краєзнавця Петра Троневи́ча. Один із них із зображенням лева, що крокує, міг належати урядникові князя Любарта Гедиміновича поземельному судді Іванові Мстишинському.

Другий – так званий «полтавський сигнет», також із гербовим знаком князя Любарта. Має приблизне датування 1399 р., оскільки був знайдений біля р. Сула – а це на шляху Вітовтового війська на р. Ворсклу. Третій – шляхетський перстень XVI ст. із зображенням «рози вітрів».

Колекція П. Троневи́ча: сигнет 2 пол. XIV ст. (1), княжий перстень 1399 р. (2), перстень XVI ст. (3)

P. Tronevych's collection: signet ring from the second half of the 14th century (1), princely ring from 1399 (2), 16th-century ring (3)

7 LUTSK

The extension of the Lithuanian Gediminid dynasty's authority over Ukrainian lands began with Volyn. The first to pave this path was Liubartas, son of Gediminas, who married into the Volynian Romanovych family. After the poisoning of Yurii II Boleslav Troidenovych, Liubartas waged a desperate struggle for his state against the encroachments of the Polish king Casimir III, the Hungarian monarch Louis of Anjou, and the Masovian princes. The last legitimate ruler of the Kingdom of Rus' managed to retain power only within the Principality of Volyn.

Liubartas Gediminaitis, as Grand Duke of Rus', began the construction in Lutsk of brick masonry fortifications, above all the Upper and Outer castles, which raised the level of security of the town. Notably, the Upper Castle contained the Church of St John the Theologian, built in the second half of the 12th century. It underwent perhaps its most significant alterations in the second half of the 14th century – the floor was refitted, the altar enlarged, and the fresco painting improved in certain sections. The princely palace was also built under Liubartas.

During the rule of Vytautas, Lutsk continued to retain a certain capital-like status. Brick construction gradually spread into the town centre. New walls rose on the most exposed, southern

Наконечники
спиєв XII–XVI ст.
(ДІКЗЛ)
Spearheads,
12th–16th centuries
(SHCRLT)

side, near which Armenians, Karaites, and Jews settled. It was in Lutsk, in 1429, that the congress of European monarchs took place.

After the death of Vytautas in October 1430, Švitrigaila Algirdaitis became ruler of the Grand Duchy of Lithuania and fought against the Kingdom of Poland to preserve the state's sovereignty. The events of June – August 1431 went down in history as the Lutsk War. Unable to take the town, the Polish army withdrew.

Despite a series of defeats, Švitrigaila managed to retain his power in the Principality of Volyn, essentially within the borders of Liubartas's time. Lutsk became his permanent residence until his death on 10 February 1452. Lutsk retained its status as the administrative centre of the Volynian land within the Grand Duchy of Lithuania until 1569.

Evidence of material culture associated with the Grand Duchy of Lithuania is abundant in Lutsk, and not only in architecture (chiefly Liubartas's Castle) but in other objects as well. The holdings and exhibitions of the State Historical-

Cultural Reserve in Lutsk preserve various 14th–15th-century tiles, roof tiles from the princely palace dated 1545, an original 15th-century brick, 16th-century jewellery and household items, and weaponry from the 12th–16th centuries. The exhibits of the Volynian Museum of Local History are no less interesting. Mute witnesses to the Lutsk War include 14th- to early-16th-century swords and stone cannonballs. Among the numismatic finds are denarii of Vytautas and of Sigismund II Augustus dated 1559, and Lithuanian half-groschen of Alexander Jagiellończyk and of Sigismund II Augustus dated 1551. A 16th–17th-century coin vessel completes the collection. Everyday items include 15th–16th-century locks and keys. A rare exhibit is a fragment of a 16th-century tile depicting the town crier of Lutsk, with part

*Кашлі
горщиківі XIV ст.
Pot tiles,
14th century*

*Кашля мискова XV ст.
Bowl-shaped stove tile,
15th century*

*Цеглина замкова
для замикання
склепінь XV ст.
Keystone
for locking vaults,
15th century*

*Черепиця з княжого
палацу 1545 р.
Roof tile from the princely
palace, 1545*

Експонати ДІКЗЛ. Exhibits SHCRLT

of an inscription. A silver ornament of the 13th–15th centuries with a patterned design also stands out. Separately, three rings from the personal collection of the noted Lutsk historian and local scholar Petro Tronevych deserve mention. One, bearing the image of a striding lion, may have belonged to Ivan Mstyshynskyi, a land-court judge in the service of Prince Liubartas Gediminaitis. The second is the so-called «Poltava signet,» also bearing Prince Liubartas's heraldic device; it is dated approximately to 1399, as it was found near the Sula River, on the route taken by Vytautas's army toward the Vorskla River. The third is a 16th-century noble's ring bearing a «wind rose» motif.

*Частина
скляного
бокалу XVI ст.
(ДІКЗЛ)
Part of
a glass goblet,
16th century
(SHCRLT)*

ВОЛОДИМИР

Історія міста починається в 988 р., коли великий київський князь Володимир Святославич, іменем якого його було названо, віддав поселення у володіння своєму синові Всеволоду. Згодом Володимир став центром однойменного князівства. В кінці XII ст. це резиденція засновника Руського королівства Романа Мстиславича, батька майбутнього короля Данила. У Володимирі у квітні 1267 р. був убитий Войшелк, син литовського короля Міндовга, та похований у Михайлівській церкві, яка донині не збереглася. Близько 1324 р.

Місце поховання Войшелка
Burial place of Voišelk

Церква-ротонда
Св. Трійці, с. Зимне
*Holy Trinity Rotunda Church,
Zymne village*

місто отримало маґдебурзьке право й до середини XIV ст. продовжувало відігравати провідну роль у житті регіону.

З другої половини XIV ст. розпочалася боротьба за спадщину Романовичів. Володимир декілька разів переходив від Литви до Польщі. Лише в 1431 р. король Владислав Ягайло повернув місто синові князя Любарта Гедиміновича Федорові, котрий досить скоро помер. Від середини XV ст. й до 1569 р. Володимир став центром однойменного повіту, територію якого складало колишнє удільне князівство. За тогочасною традицією місто оточувалось укріпленнями та мало замок. У матеріалі архітектури домінувало дерево, що і вплинуло на долю більшості споруд. На сьогодні з пам'яток литовської доби майже нічого не залишилося. Можемо лише говорити про церкву-

Успенський собор, с. Зимне. *Dormition Cathedral, Zymne village*

ротонду Св. Василя, будівництво якої належить до рубежу XIII–XIV ст. Уперше її згадано в 1523 р. у привілеї короля Сигізмунда I Старого. Цим документом церкву пожалувано у володіння князеві Василеві Михайловичу Сангушку, який переоблаштував будівлю з романського стилю в готичний. Також вартий уваги архітектурний ансамбль давнього Успенського Святогірського монастиря у с. Зимне поблизу Володимира. До наших днів збереглися церква-ротонда Св. Трійці (1465 р.) та Успенський собор (1495 р.). Родзинкою виступає дзвін, вилитий 1566 р. для монастиря коштом князя Олександра Чорторийського. Його вага становить понад 700 кг, висота 0,9 м, діаметр унизу 1,2 м.

У Володимирському історичному музеї ім. Омеляна Дверницького міститься достатня кількість археологіч-

них знахідок, які репрезентують литовську добу. З предметів озброєння відзначимо арбалетний болт XIV ст., кам'яні кулі XIII–XIV ст., бойовий ніж XIV–XV ст., бойовий шип (так званий «часник» або «трибула»), сокири XIII–XIV ст., наконечники списа та стріл XIII–XIV ст. Цікаві керамічні вироби, зокрема горщики XV–XVI ст., кахля й миска XVI ст. Варті уваги матеріали будівництва та оздоблення: цегла XV–XVI ст. із відбитком дитячих стоп і плитка для підлоги XVI ст. З речей домашнього вжитку згадаємо скляну пляшку XVI ст., деталі замків, аксесуари для шиття і прядіння XIV–XV ст. (прясла, голки, шило, фрагмент тканини) та кресало XIII–XIV ст. Також у музеї зберігаються прикраси (персні XVI ст.), предмети оздоблення XV–XVI ст., пряжка ремня XIII–XIV ст. Досить специфічними експонатами є фальшиві литовські гривні XIV–XV ст.

Предмети оздоблення XV–XVI ст.
Decorative objects, 15th–16th centuries

Перстень XVI ст.
Ring 16th century

Прясла XIV–XV ст.
Spinning mill, 14th–15th centuries

Горщик XV–XVI ст.
Pot 15th–16th century

Миска та скляна пляшка XVI ст.
Bowl and glass bottle 16th century

Кресало XIII–XIV ст.
Fire-steel, 13th–14th centuries

VOLODYMYR

The town's history begins in 988, when the Grand Prince of Kyiv Volodymyr Sviatoslavych, after whom it was named, granted the settlement to his son Vsevolod. Volodymyr later became the centre of a principality of the same name. At the end of the 12th century it was the residence of Roman Mstyslavych, founder of the Kingdom of Rus' and father of the future king Danylo. In April 1267 Voišelk, son of the Lithuanian king Mindaugas, was murdered in Volodymyr and buried in the Church of St Michael, which has not survived to the present day. Around 1324 the town received Magdeburg rights and continued, until the mid-14th century, to play a leading role in the life of the region.

From the second half of the 14th century, a struggle began over the Romanovych inheritance. Volodymyr passed several times between Lithuania and Poland. Only in 1431 did King Władysław Jagiełło return the town to Fedir, son of Prince Liubartas Gediminaitis, who died quite soon after. From the mid-15th century until 1569, Volodymyr became the centre of a district (povit) of the same name, whose territory comprised the former appanage principality. Following the tradition of the time, the town was surrounded by fortifications and had a castle. Wood dominated as a building material, which affected the fate of most of its structures. Today almost nothing survives from the Lithuanian period. We can speak only of the rotunda-church of St Basil, whose construction dates to the turn of the 13th–14th centuries. It is first mentioned in 1523 in a privilege of King Sigismund I the Old. By this document the church was granted to Prince Vasyl Mykhailovych

*Кахля XVI ст.
Tile, 16th century*

*Церква-ротонда
Св. Василя
Church-rotunda of St. Basil*

Сокири XIII–XV ст.
Axes, 13th–15th century

Наконечники
спица та стріли
XIII–XIV ст.
Spear and
arrowheads
13th–14th century

Цегла із відбитком дитячої
стопи XV–XVI ст.
Brick with a child's footprint,
15th–16th century

Фрагмент тканини,
голки та шила
XIV–XV ст.
Fragment of fabric,
needles, and awls,
14th–15th centuries

Гривні литовські
(фальшиві) XIV–XV ст.
Lithuanian hryvnias (counterfeit),
14th–15th centuries

Бойовий ніж XIV–XV ст.
Combat knife, 14th–15th century

Sanguszko, who rebuilt it from the Romanesque style into the Gothic. Also worthy of attention is the architectural ensemble of the ancient Dormition Sviatohirskiy Monastery in the village of Zymne near Volodymyr. The rotunda-church of the Holy Trinity (1465) and the Dormition Cathedral (1495) have survived to this day. A particular highlight is a bell cast in 1566 for the monastery at the expense of Prince Oleksandr Czartoryski. It weighs over 700 kg, stands 0.9 m high, and has a base diameter of 1.2 m.

The Omelian Dvernytskyi Volodymyr Historical Museum holds a substantial number of archaeological finds representing the Lithuanian period. Among the weaponry are a 14th-century crossbow bolt, 13th–14th-century stone cannonballs, a 14th–15th-century combat knife, a caltrop (the

so-called «chasnyk» or «tribula»), 13th–14th-century axes, and 13th–14th-century spear- and arrowheads. Ceramic items are of interest too, including 15th–16th-century pots and a 16th-century tile and bowl. Building and decorative materials are also worth noting: 15th–16th-century bricks bearing children's footprints, and a 16th-century floor tile. Among the household items are a 16th-century glass bottle, lock parts, 14th–15th-century sewing and spinning implements (spindle whorls, needles, an awl, a fabric fragment), and a 13th–14th-century fire striker. The museum also holds jewellery (16th-century rings), 15th–16th-century decorative items, and a 13th–14th-century belt buckle. A rather distinctive set of exhibits are the counterfeit Lithuanian hryvnias of the 14th–15th centuries.

МУКАЧЕВО

Історія міста сягає глибокої давнини. Археологічні знахідки свідчать, що люди жили тут ще в добу палеоліту. Завдяки вигідному розташуванню на берегах Латориці, біля важливих карпатських перевалів, ця місцевість із раннього середньовіччя була осередком торгівлі й оборони. Перші писемні згадки відносяться до XII ст. На цей час край

Замок Паланок. Гравюра Джованні Джакомо де Россі 1686 р.
Palanok Castle. Engraving by Giovanni Giacomo de Rossi, 1686

уже був завойований мадярськими племенами. Повернути місто під свою владу на короткий проміжок часу в кінці XIII ст. зумів правитель Руського королівства Лев Данилович. По його смерті Мукачєво на довгі століття перейшло під угорську владу.

Точної дати зведення замку немає. Ймовірно, що на рубежі X–XI ст. на пагорбі з'явилося укріплення, яке поступово зміцнювалося настільки, що неодноразово витримувало напади кочовиків. Цілком можливо, що Мукачівська цитадель була зруйнована монголами 1241 р. За її відновлення взявся угорський король Карл-Роберт Анжуйський. Проте найбільшого розквіту поселення й укріплення зазнало за час перебування тут

Федір Кориатович. Невідомий художник XVII ст.
Fedir Koriatovich. Unknown artist, 17th century

Замок
поч. XV ст.
Реконструкція
Castle,
early 15th century.
Reconstruction

подільського князя Федора Коріатовича з 1394 по 1414 рр. Після втрати своїх володінь на Поділлі він отримав Мукачево та навколишні землі від угорського короля Сигізмунда Люксембурзького. Місто стало його головною резиденцією. З 1401 р. розпочалася масштабна реконструкція замку. Зокрема, Стару башту було обнесено сухим ровом, кам'яною стіною з чотирма круглими баштами, три з яких збереглися донині. Під Старою баштою викопали колодязь діаметром 2,5 м і завглибшки понад 76 м. Цікаво, що вода з нього й нині продовжує забезпечувати замок. Федір Коріатович також сприяв розвитку міста та його околиць. Разом із ним на Закарпаття переселилася частина населення з Поділля, що збільшило присутність у краї української людності.

Легендарна традиція пов'язує з ім'ям Федора Коріатовича заснування чоловічого Свято-Миколаївського монастиря на Чернечій горі – однієї з найдавніших православних обителей Закарпаття. Проте деякі дослідники вважають, що вже на початку XI ст. тут існувало невелике чернече поселення. Частина з них мешкали в печерах. І є підстави вважати, що саме з Мукачева прийшли перші монахи до Києва, а першим ігуменом Києво-Печерського монастиря став Мойсей Угрин. Тому цілком можливо, що князь Федір Коріатович надавав меценатську підтримку для зміцнення обителі. Монастир функціонує до сьогоднішнього дня як жіночий. У його приміщеннях зберігається портрет князя Федора Коріатовича, написаний невідомим художником у XVII ст.

*Келихи з оленього рогу XIV–XV ст.
Deer antler goblets,
14th–15th centuries*

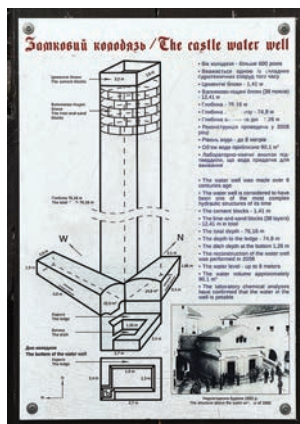

*Підкова
XIV–XV ст.
Horseshoe,
14th–15th centuries*

9 MUKACHEVO

The town's history reaches deep into antiquity. Archaeological finds show that people already lived here in the Palaeolithic era. Thanks to its favourable position on the banks of the Latorytsia River, near important Carpathian passes, this area had been a centre of trade and defence since the early medieval period. The first written mentions date to the 12th century, by which time the region had already been conquered by Magyar tribes. Lev Danylovych, ruler of the Kingdom of Rus', managed to bring the town back under his authority for a brief period at the end of the 13th century. After his death, Mukachevo remained under Hungarian rule for many centuries.

There is no exact date for the construction of the castle. It is likely that a fortification appeared on the hill at the turn of the 10th–11th centuries, which gradually grew strong enough to withstand repeated nomadic raids. It is quite possible that the Mukachevo citadel was destroyed by the Mongols in 1241; the Hungarian king Charles Robert undertook its restoration. However, the settlement and its fortifications reached their greatest flourishing during the period when the Podillia prince Fedir Koriatovych resided there, from 1394 to 1414. After losing his possessions in Podillia, he received Mukachevo and the surrounding lands from the Hungarian king Sigismund of Luxembourg; the town became his principal residence. A large-scale reconstruction of the castle began in 1401. In particular, the Stara (Old) Tower was enclosed by a dry moat and a stone wall with four round towers, three of which

*Криниця поч. XV ст.
Well, early 15th century*

survive to this day. A well 2.5 m in diameter and over 76 m deep was dug beneath the Stara (Old) Tower; interestingly, water from it still supplies the castle today. Fedir Koriatovych also contributed to the development of the town and its surroundings. Part of the population of Podillia relocated to Transcarpathia together with him, increasing the presence of Ukrainians in the region.

Legendary tradition associates the founding of the men's St Nicholas Monastery on Chernecha (Monk's) Hill – one of the oldest Orthodox monastic houses in Transcarpathia – with the name of Fedir Koriatovych.

Some researchers, however, believe that a small monastic settlement already existed here at the beginning of the 11th century, some of whose members lived in caves. There are grounds to believe that it was from Mukachevo that the first monks came to Kyiv, and that Moisei Uhryn (Moses the Hungarian) became the first hegumen of the Kyiv Monastery of the Caves. It is thus quite possible that Prince Fedir Koriatovych provided patronage to strengthen the monastery. It functions to this day as a convent. Its premises preserve an original portrait of Fedir Koriatovych, painted by an unknown artist in the 17th century.

*Пам'ятник Федору
Коріатовичу
Monument to Fedir
Koriatovych*

УДК 911.375(477.43)(036):72(477.43)"13/15"

В 23

Вашук Дмитро

В 23 **Культурний шлях Ґедиміновичів: матеріальна спадщина Литви XIV–XVI ст. на теренах України : аналіт. каталог** / відп. ред. А. Федорук. Кам'янець-Подільський : ФОП Панькова А. С., 2026. 48 с.

ISBN 978-617-8649-04-3

Видання містить результати наукових досліджень у музейних колекціях Кропивницького, Новоархангельська, Меджибожа, Кам'янця-Подільського, Кременця, Острога, Дубна, Луцька, Володимира та Мукачева. Проаналізовано та опубліковано артефакти матеріальної культури литовської доби XIV–XVI ст., які зберігаються у фондах та експозиціях музеїв. Рекомендовано для всіх, хто цікавиться історією України та Литви пізньосередньовічного періоду.

УДК 911.375(477.43)(036):72(477.43)"13/15"

- © Вашук Д., нариси, фото, 2026
- © Рульова В., переклад англійською, 2026
- © Бабюк Д., форзаци, 2026
- © ФОП Панькова А. С., оригінал-макет, 2026

ISBN 978-617-8649-04-3

Автор висловлює щиру вдячність керівникам та співробітникам усіх зазначених установ за максимальне сприяння під час роботи над публікацією

**Видання підготовлено у межах
стипендіального проєкту
Українського культурного фонду**

Науково-популярне видання

ВАЩУК Дмитро Петрович

КУЛЬТУРНИЙ ШЛЯХ ҐЕДИМІНОВИЧІВ: матеріальна спадщина Литви XIV–XVI ст. на теренах України

Аналітичний каталог

*Відповідальний редактор – Андрій Федорук
Редактор – Вячеслав Григор'єв
Переклад англійською – Вікторія Рульова
Фото розкопок Торговиці на обкладинці – Ірина Козир
Комп'ютерне верстання – Алла Панькова*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,79.
Тираж 500 прим. Зам № 795.

Видавець і виготовлювач ФОП Панькова А. С.,
вул. Симона Петлюри, 306, м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька обл., 32302. Тел. +380 (67) 381 29 43
E-mail: aksiomaprint@ukr.net

Свідцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6561 від 28.12.2018 р.

Культурний шлях
Гедиміновичів
XIV – XVI ст.

